

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ ПРАВО, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 342.9

Є. Є. Бамбізов*здобувач**Запорізького національного університету*

ІНФОРМАЦІЙНА ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Інформатизація ДФС України сприяє удосконаленню її мети, завдань, принципів, методів та форм діяльності тощо. Однак цей процес потребує адекватного правового забезпечення. Адже від чіткої і правильної правової регламентації конкретних суспільних відносин залежить їх упорядкування та розвиток.

Здебільшого цей аспект діяльності ДФС України не знаходить адекватного розгляду серед науковців, що й зумовило актуальність написання цієї наукової статті.

Метою написання пропонованої наукової статті є окреслення окремих засад правового забезпечення інформаційної функції ДФС України.

Задля цього автором поставлені такі завдання:

- проаналізувати доктринальні підходи щодо визначення поняття «правове забезпечення»;
- надати авторське визначення поняття «правове забезпечення»;
- систематизувати нормативно-правові акти, що визначають правові засади інформаційної функції ДФС України;
- дослідити концептуальні нормативно-правові акти, що закріплюють правові засади інформаційної функції ДФС України.

Серед вітчизняних і зарубіжних дослідників, які окреслювали різні аспекти інформаційної проблематики в діяльності вітчизняних податкових органів, варто відзначити І. Бабіна, С. Дуканова, Є. Збінського, І. Кучерова, М. Костенка, О. Мандзюк, В. Політила, К. Проскуру, О. Тімарцева, О. Шевчук, К. Юсупова.

Зважаючи на міжгалузевий характер порушеної проблематики, не менш вагомими під час розкриття теми цієї статті є праці фахівців теорії держави та права С. Алексєєва, С. Гусарева, М. Козюбри, А. Колодія, В. Копейчикова, Л. Луць, Н. Оніщенко, П. Рабіновича, а також фахівців інформаційного права, зокрема В. Баскакова, В. Гавловського, М. Гуцалюка, М. Дімчогла, В. Залізняка, Б. Кормича, В. Ліпкана, О. Логінова, Ю. Максименка, А. Марущака, П. Матві-

єнка, Л. Рудник, О. Стоєцького, А. Туніка, К. Тарникової, О. Тихомирова, В. Цимбалюка, Л. Харченка, К. Череповського, М. Швеця, Т. Шевцової, О. Шепети, О. Чуприни.

Особливе місце серед наукових розвідок у сучасній юридичній доктрині посідають монографічні дослідження серії «ORDO ORDINANS», започаткованої представниками української наукової школи інформаційного права В. Ліпкана [1–6].

Попри те, що «правове забезпечення» як юридична категорія доволі активно використовується у вітчизняній та зарубіжній юридичній літературі, а також визначається однією із найважливіших категорій юридичної науки, її трактування не є уніфікованим серед науковців.

Так, М. Цвік визначає поняття «правове забезпечення» як цілеспрямовану дію на поведінку людей і суспільні відносини за допомогою правових (юридичних) засобів [7, с. 327], зауважуючи, що сферою правового забезпечення є «сукупність правил порядку управління, які можна і необхідно впорядкувати за допомогою норм права і правових засобів» [8, с. 457].

К. Барсуков розглядає поняття «забезпечення» у двох значеннях: по-перше, як діяльність уповноважених державою органів щодо здійснення своїх функцій; по-друге, як результат цієї діяльності, що виражається у фактичній реалізації правових приписів, прав і свобод громадян [9, с. 16].

Здебільшого доктринальне трактування цієї категорії базується на визначенні поняття у Великому тлумачному словнику української мови, згідно з яким «забезпечення» означає створення надійних умов для здійснення чого-небудь, гарантування чогось, охорона когось чи чогось від небезпеки [10, с. 281].

Свідомо уникаючи дискусії з цього питання, вважаємо за необхідне взяти за основу найбільш поширене в наукових колах визначення: правове забезпечення – це упорядкування, охорона, реалізація і розвиток суспільних відносин

уповноваженими на те державою органами, їх юридичне закріплення за допомогою правових норм.

Аналіз правового забезпечення інформаційної функції ДФС України здійснюватиметься з урахуванням таких засад.

1. Правове забезпечення інформаційної функції ДФС України охоплює нормативно-правові акти різної юрисдикції – Конституцію України, закони, постанови, укази, розпорядження, а також міжнародні договори та угоди, ратифіковані Україною, принципи і норми міжнародного права.

2. Нині правові засади інформаційної функції ДФС України несистематизовані, розпорошені у чималій низці інформаційних та податкових нормативно-правових актів.

3. З огляду на множинність і плюралізм нормативно-правових актів у цій сфері досліджуватимуться концептуальні з них.

Аналіз правового забезпечення інформаційної функції ДФС України дозволяє класифікувати нормативно-правові акти у цій сфері на такі групи:

1) нормативно-правові акти, що визначають загальні засади інформатизації, побудови та становлення інформаційного суспільства в Україні: Закони України «Про інформацію», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про Національну програму інформатизації», «Про Національну систему конфіденційного зв'язку», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про державну таємницю», «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», «Про доступ до публічної інформації», «Про очищення влади», розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні», постанови Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд», «Про затвердження Концепції технічного захисту інформації в Україні», Указ Президента України «Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації» тощо;

2) нормативно-правові акти, що закріплюють концептуальні засади інформатизації безпосередньо ДФС України та її структурних підрозділів: Податковий кодекс України, постанова Кабінету Міністрів України «Про Державну фіскальну службу України», наказ ДФС України «Про затвердження Стратегічного плану розвитку ДФС України на 2015–2018 роки», План заходів щодо реалізації Державною фіскальною службою України Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 рік;

3) нормативно-правові акти, що регулюють інформаційну функцію ДФС України в окремих напрямках діяльності цієї інституції: постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку періодичного подання інформації органам державної податкової служби та отримання інформації зазначеними органами за письмовим запитом», «Про затвердження Порядку надіслання органам державної податкової служби подання про здійснення заходів з погашення податкового боргу платника податків та інформації про скасування або зміну суми нарахованого грошового зобов'язання, а також форми зазначеного подання», «Про затвердження Порядку подання документів для застосування податкової соціальної пільги» тощо.

Вагому роль у системі правового забезпечення інформаційної функції ДФС України відіграє Податковий кодекс України, який «визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час адміністрування податків, а також відповідальність за порушення податкового законодавства» [11]; також цим нормативно-правовим актом визначаються функції і правові основи діяльності ДФС України як головного органу, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику.

Аналіз норм Податкового кодексу України дозволяє констатувати, що окремі засади інформаційної діяльності ДФС України знайшли своє відображення у різних розділах цього правового документа.

Так, у розділі II «Адміністрування податків, зборів, платежів» закріплюються загальні правові основи інформаційної взаємодії контролюючого органу з платником податків, особливості складання, подання, внесення змін до податкової декларації (розрахунку), а також специфіка податкових консультацій, податкового контролю, обліку платників податків, перевірок та інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності ДФС України.

Цей акт також визначає перелік інформаційно-податкових деліктів, таких як порушення встановленого порядку взяття на облік (реєстрації) у контролюючих органах; порушення строку та порядку подання інформації про відкриття або закриття банківських рахунків; порушення платником податків порядку подання інформації про фізичних осіб – платників податків; неподання або несвоєчасне подання податкової звітності або невиконання вимог щодо внесення змін до податкової звітності; порушення термінів реєстрації податкових накладних, що підлягають наданню покупцям – платникам податку на додану вар-

тість, та розрахунків коригування до таких податкових накладних в Єдиному реєстрі податкових накладних; порушення встановлених законодавством строків зберігання документів із питань обчислення і сплати податків та зборів, а також документів, пов'язаних із виконанням вимог іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, тощо.

Концептуальним нормативно-правовим актом, який визначає правові засади функціонування ДФС України, є постанова Кабінету Міністрів України «Про Державну фіскальну службу України» [12], якою затверджено Положення про Державну фіскальну службу України. У Положенні визначено завдання, функції, повноваження, компетенцію, правовий статус голови та співробітників ДФС України тощо.

Аналіз повноважень ДФС України дозволив виокремити чимало таких, які мають інформаційний характер:

1) узагальнення практики застосування законодавства з питань, що належать до компетенції ДФС;

2) забезпечення контролю за своєчасністю, достовірністю, повнотою їх нарахування та сплати до бюджету і відповідних позабюджетних фондів;

3) контроль за своєчасністю подання платниками податків та єдиного внеску передбаченої законом звітності, своєчасністю, достовірністю, повнотою нарахування та сплати податків і зборів, єдиного внеску, митних та інших платежів;

4) облік платників податків і єдиного внеску, осіб, які здійснюють операції з товарами, що перебувають під митним контролем, об'єктів оподаткування та об'єктів, пов'язаних з оподаткуванням;

5) ведення обліку податків і зборів, платежів;

6) захист прав інтелектуальної власності у процесі зовнішньоекономічної діяльності;

7) надання консультацій відповідно до Податкового кодексу України, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску;

8) узагальнення податкових консультацій, затвердження узагальнюючих податкових консультацій;

9) забезпечення розвитку, впровадження і технічне супроводження інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем і технологій, автоматизація процедур, зокрема контроль за повнотою і правильністю виконання митних формальностей, впровадження електронних сервісів для суб'єктів господарювання;

10) формування і ведення реєстрів, банків та баз даних, а також ведення реєстру страхувальників єдиного внеску;

11) взаємодія та обмін інформацією з органами державної влади, державними органами іноземних держав, міжнародними організаціями;

12) надання послуг електронного цифрового підпису;

13) складання звітності щодо стану розрахунків платників податків із бюджетом та сплати єдиного внеску, а також інших показників роботи за напрямками діяльності ДФС;

14) отримання і реєстрація заяв, повідомлень та іншої інформації про кримінальні та інші правопорушення у сфері оподаткування та бюджетній сфері;

15) отримання від органів, що здійснюють державний фінансовий контроль, матеріалів ревізій та іншої інформації у разі виявлення фактів порушення законодавства;

16) розгляд звернень громадян і юридичних осіб із питань, пов'язаних із діяльністю ДФС;

17) формування інформаційної політики ДФС та її територіальних органів;

18) оприлюднення на єдиному веб-порталі та в офіційному друкованому виданні ДФС актів та інших офіційних документів із питань, що належать до її компетенції;

19) прогнозування і планування видатків на матеріально-технічне забезпечення і розвиток діяльності ДФС;

20) організація науково-технічної, інвестиційної, інформаційної, видавничої діяльності;

21) перевірка достовірності відомостей відповідно до Закону України «Про очищення влади»;

22) організація у засобах масової інформації роз'яснювальної роботи, пов'язаної з практикою застосування законодавства з питань, що належать до компетенції ДФС, тощо.

«З метою визначення базових принципів, стратегічних напрямів, цілей та завдань розвитку Державної фіскальної служби України, виконання яких забезпечить реалізацію державної податкової політики, державної політики у сфері державної митної справи, державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (надалі – єдиний внесок), державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску з урахуванням сучасних тенденцій та особливостей розвитку України у перспективі до 2018 року, було ухвалено Стратегічний план розвитку ДФС України на 2015–2018 роки» [13].

Дослідження окреслених стратегічних цілей і заходів, які сприятимуть досягненню цих цілей, дозволило зробити висновок, що інформаційна складова діяльності ДФС України є пріоритетною та домінуючою відповідно до цього плану. Так, серед основних стратегічних цілей інформаційного розвитку ДФС України на 2015–2018 роки слід виокремити такі:

1) підвищення рівня культури сплати податків, зборів, митних платежів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та позиціонування ДФС України як відкритого та готового до конструктивного діалогу з громадськістю і бізнесом органу шляхом розширення участі представників бізнесу та інститутів громадянського суспільства у процесі прийняття управлінських рішень;

2) формування інформаційного поля про діяльність ДФС України шляхом пропаганди добровільної сплати податків, зборів, митних платежів та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та впровадження ефективних інноваційних інструментів комунікації із громадянами та бізнесом;

3) зменшення адміністративного навантаження на громадян і бізнес шляхом спрощення форм декларацій та зменшення обсягу інформації, що подається платниками, шляхом розроблення простих покрокових методичних рекомендацій заповнення декларацій для фізичних осіб, а також підприємств середнього та малого бізнесу та розвитку взаємодії з іншими державними органами та органами місцевого самоврядування щодо обміну інформацією про платників податків, зборів, митних платежів;

4) розвиток наявних і впровадження інноваційних електронних сервісів для громадян та бізнесу шляхом впровадження нових та вдосконалення наявних електронних сервісів обслуговування;

5) підвищення ефективності управління персоналом у ДФС України шляхом удосконалення методів комунікації між керівництвом і персоналом ДФС України, забезпечення стратегічного управління організацією, комплексного поліпшення обліково-звітної складової діяльності ДФС України;

6) забезпечення комплексної автоматизації ключових процесів у ДФС України шляхом розроблення плану автоматизації та централізованої архітектури інформаційно-телекомунікаційних систем, покращення якості даних та звітності, інтеграції інформаційно-телекомунікаційних систем, запровадження принципу «єдиного погляду» на платника податків, зборів, митних платежів та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;

7) побудова сучасної і динамічної IT-функції шляхом запровадження ефективного процесу управління інформаційними технологіями та максимальною централізацією IT-функції;

8) забезпечення високого рівня продуктивності, надійності та безпеки інформаційно-телекомунікаційних систем шляхом запровадження ефективної комплексної системи захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах тощо.

Отже, попри наявність чималої низки нормативно-правових актів, що визначають окремі засади інформаційної функції ДФС України, говорити про ефективне й адекватне правове забезпечення інформаційної діяльності ДФС України вбачається необґрунтованим через розпорошеність, еkleктичність, колізійність норм у цій сфері. Саме тому порушена тематика є важливим і перспективним напрямом наукової діяльності.

Література

1. Шепета О.В. Адміністративно-правові засади технічного захисту інформації : [монографія] / О.В. Шепета. – К. : О.С. Ліпкан, 2012. – 296 с.
2. Ліпкан В.А. Систематизація інформаційного законодавства України : [монографія] / В.А. Ліпкан, В.А. Залізняк ; за заг. ред. В.А. Ліпкана. – К., 2012. – 304 с.
3. Ліпкан В.А. Консолідація інформаційного законодавства України : [монографія] / В.А. Ліпкан, М.І. Дімчогло ; за заг. ред. В.А. Ліпкана. – К. : О.С. Ліпкан, 2014. – 416 с.
4. Ліпкан В.А. Інкорпорація інформаційного законодавства України : [монографія] / В.А. Ліпкан, К.П. Череповський ; за заг. ред. В.А. Ліпкана. – К. : О.С. Ліпкан, 2014. – 408 с.
5. Ліпкан В.А. Адміністративно-правовий режим інформації з обмеженим доступом в Україні : [монографія] / В.А. Ліпкан, В.Ю. Баскаков ; за заг. ред. В.А. Ліпкана. – К. : О.С. Ліпкан, 2013. – 344 с.
6. Ліпкан В.А. Правовий режим податкової інформації в Україні : [монографія] / В.А. Ліпкан, О.В. Шепета, О.А. Мандзюк ; за заг. ред. В.А. Ліпкана. – К. : О.С. Ліпкан, 2015. – 404 с.
7. Цвік М.В. Загальна теорія держави і права: підруч. / М.В. Цвік, В.Д. Ткаченко, Л.Л. Рогачова, О.В. Петришин, С.М. Олейников. – Харків : Право, 2002. – 432 с.
8. Общая теория государства и права. Академический курс : в 2-х т. Т. 2. Теория права / под ред. М.Н. Марченко. – М. : Зерцало, 1998. – 518 с.
9. Барсуков К.В. Адміністративно-правове забезпечення проходження служби працівниками органів внутрішніх справ у складі міжнародних миротворчих підрозділів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / К.В. Барсуков. – К., 2010. – 20 с.
10. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. – Ірпінь : ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.
11. Податковий кодекс // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №№ 13–14, 15–16. – Ст. 112.
12. Про Державну фіскальну службу України : постанова Кабінету Міністрів України № 236 від 21.05.2014 р. // Офіційний вісник України. – 2014. – № 55. – Ст. 1507.
13. Про затвердження Стратегічного плану розвитку ДФС України на 2015–2018 роки : наказ ДФС України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/rada/show/v0080872-15>.

Анотація

Бамбізов Є. Є. Інформаційна функція Державної фіскальної служби України: окремі аспекти правового забезпечення. – Стаття.

Проаналізовано доктринальні підходи щодо визначення поняття «правове забезпечення», надано автор-

ське визначення поняття «правове забезпечення», систематизовано нормативно-правові акти, що визначають правові засади інформаційної функції ДФС України, а також досліджено концептуальні нормативно-правові акти, що закріплюють правові засади інформаційної функції ДФС України.

Ключові слова: інформаційна функція, інформаційна функція податкових органів, інформаційна функція ДФС України, правове забезпечення, правове забезпечення інформаційної функції ДФС України.

Анотація

Бамбизов Е. Е. Информационная функция Государственной фискальной службы Украины: отдельные аспекты правового обеспечения. – Стаття.

Проанализированы доктринальные подходы к определению понятия «правовое обеспечение», предоставлено авторское определение понятия «правовое обеспечение», систематизированы нормативно-правовые акты, определяющие правовые основы информационной функции ДФС Украины, а также исследованы концептуальные нормативно-правовые акты, закре-

пляющие правовые основы информационной функции ДФС Украины.

Ключевые слова: информационная функция, информационная функция налоговых органов, информационная функция ДФС Украины, правовое обеспечение, правовое обеспечение информационной функция ДФС Украины.

Summary

Bambizov Ye. Ye. Information function of the State Fiscal Service of Ukraine: certain aspects of legal support. – Article.

The analysis doctrinal approaches to the definition of “legal security”, given the author’s definition of “legal security” systemized regulations that define the legal basis of information function DFS Ukraine and studied conceptual regulations that establish the legal basis information function DFS Ukraine.

Key words: information function, information function of tax authorities, information function DFS Ukraine, legal support, legal support of information functions of DFS Ukraine.